

Bijdrage Elia aan de openbare raadpleging van de CREG inzake de maatregelen die moeten worden genomen om de toereikendheid van conventionele productiemiddelen van elektriciteit in België te waarborgen

Algemeen

De afgelopen maanden en jaren staat de bevoorradingszekerheidsproblematiek centraal in België. Het heeft de publieke autoriteiten ertoe geleid om onder andere de nucleaire uitstapkalender te herbekijken, een tender voor nieuwe capaciteit op te stellen en een mechanisme van strategische reserves te installeren. Dit laatste heeft de taken en verantwoordelijkheden van Elia System Operator (hierna "Elia") als transmissienetbeheerder reeds significant doen toenemen. Bovenop deze nieuwe taken heeft Elia vanuit diens rol als marktfacilitator reeds enige denkoefeningen uitgevoerd over mogelijke aanpassingen aan het huidige marktmodel in het kader van bevoorradingszekerheid en best practices van CRM-mechanismen. Het is vanuit dit opzicht dat de bijdrage van Elia dient geapprecieerd te worden, waarbij additionele vragen en aandachtspunten aangehaald worden. Elia staat bovendien ter beschikking voor de publieke autoriteiten voor verdere toelichting bij deze bijdrage, alvorens aanbevelingen geformuleerd worden.

De structuur van deze bijdrage volgt deze van de door de CREG opgestelde vragenlijst. Op de vragen van hoofdstuk 2 "*Mogelijke maatregelen op het gebied van kostenvermindering*", wordt niet ingegaan. Elia neemt de vrijheid om desgevallend per blok van vragen te antwoorden, eerder dan specifiek per vraag een antwoord te formuleren. Tenslotte wordt opgemerkt dat de scope van de bevraging enkel gericht is op conventionele productie-middelen, waardoor onder andere vraagsturing en hernieuwbare energiebronnen eerder buiten beschouwing blijven. Dit lijken toch belangrijke elementen om mee te nemen in het debat en worden dus op verschillende plaatsen aangehaald in deze bijdrage.

De bijdrage van Elia op deze raadpleging dient niet als vertrouwelijk beschouwd te worden.

Disclaimer: Deze nota dient als een vrijwillige, niet bindende bijdrage beschouwd te worden aan de consultatie inzake de maatregelen die moeten worden genomen om de toereikendheid van conventionele productiemiddelen van elektriciteit in België te waarborgen. Elia heeft geen wettelijke verantwoordelijkheid voor de toereikendheid, maar brengt deze bijdrage aan het debat vanuit de rol van expert en facilitator op dit vlak die voortspuit uit het regeerakkoord.

1. Afbakening en kwantificering van het probleem

1) Welke geografische zone is volgens u relevant voor een analyse omtrent de capaciteitsbehoefte?

Voor een analyse moet op zijn minst België en diens buurlanden meegenomen worden. Het is belangrijk dat hiervoor betrouwbare en voldoende gedetailleerde data voorhanden zijn. De landen die op hun beurt een grote impact hebben op de buurlanden van België worden idealiter ook in detail meegenomen in de analyse. Voor de overige landen kan een inschatting gemaakt worden.

Initiatieven zoals een regionale generation adequacy studie binnen het pentalateral energy forum of een uitbreiding van de ENTSO-E methodologie voor het evalueren van de bevoorradingszekerheid naar het Europese niveau¹, benadrukken dat dergelijke analyses niet langer op nationaal niveau bekeken kunnen worden.

Het meenemen van een geografische zone die verder gaat dan de landsgrenzen impliceert dat er internationale engagementen zijn over het vermogen van het productiepark in verhouding tot de verbruikspieken in de verschillende landen. Aan deze voorwaarde is op vandaag niet voldaan. Elia wijst op de risico's die het gebruik van een importhypothese voor een significant vermogen zonder dergelijke engagementen met zich meebrengt.

2) Is er momenteel sprake van een probleem betreffende de toereikendheid (rekening houdend met de strategische reserve)? Zo neen, op welke termijn verwacht u dat een dergelijk probleem zou kunnen ontstaan? Zo ja, wat is volgens u de omvang van het probleem?

Een probleem inzake toereikendheid kan vele oorzaken hebben, met name:

- De sluiting van “niet-intermittente” productiecentrales, dewelke uit de markt geduwd worden door o.a. de lage marginale productiekosten van hernieuwbare energieproductie.
- De afwezigheid van nieuwe investeringen in niet-intermittente productie-centrales, in het bijzonder van productie dewelke aangewend kan worden op de piekmomenten.
- Een onstabiel wettelijk en regulatorisch kader en in het bijzonder de permanente onzekerheid over de planning van de nucleaire uitstap.
- Het gebrek aan internationale overeenstemming en samenwerking inzake
  - De gewenste energiemix
  - De Europese elektriciteitsbevoorradingszekerheid

Bovendien wijst enkel het feit dat er een mechanisme van strategische reserves bestaat in België, reeds op een mogelijk probleem betreffende de toereikendheid. Dit probleem stelt zich nog meer, wetende dat de strategische reserve grotendeels is samengesteld uit centrales die uit de markt zijn getreden en aangewend moeten worden indien de centrales in de markt onvoldoende blijken om tegemoet te komen aan de vraag. Dit probleem lijkt zich naar de toekomst enkel maar manifester te stellen, daar de analyses een stijgende tendens vertonen inzake het benodigde volume aan strategische reserves.

De nood aan strategische reserves voor België, die dus een graadmeter is voor de grootte van het probleem, hangt in grote mate af van de beschikbaarheid van het nucleaire productiepark. In het

---

¹ Scenario Outlook & Adequacy Forecasts (SO & AF) analyses

geval dat Doel 3 en Tihange 2 niet beschikbaar zouden zijn voor de winter 2015/2016, dan is er (rekening houdend met de verwachte te contracteren volumes aan strategische reserves) met bijna zekerheid een probleem om het wettelijk voorziene risicoprofiel van 3h LOLE in gemiddelde winters en 20h LOLE in P95 te respecteren. Het volume aan strategische reserves waarvoor Elia een instructie heeft ontvangen om een aanbesteding te lanceren, is voor deze situatie 2750MW bovenop de reeds gecontracteerde 750MW. De kans is reëel dat het vereiste volume niet zal gevonden worden (hetgeen reeds voorgevallen is voor de winter 2014/2015).

Het volume aan strategische reserves dat effectief gecontracteerd zal worden, zal het probleem reduceren, maar niet volledig uitsluiten. De exacte omvang van het probleem zal afhangen van heel wat variabelen, met name: klimatologische parameters, evolutie van de vraag, reactie van de markt bij een oproep van overheden om het verbruik te beperken of op de onevenwichtsprijzen, beschikbare importcapaciteit, etc.

Indien Doel 3 en Tihange 2 wel beschikbaar zouden zijn voor de winterperiode 2015-2016, dan lijkt het meer waarschijnlijk dat het benodigde volume aan strategische reserves (advies DG energie: 700MW extra) aangeboden wordt tijdens de aanbesteding, waardoor er minder tot geen problemen verwacht kunnen worden voor de winter 2015/2016.

Voor de winter 2016/2017 wordt enerzijds een toename van de importcapaciteit via de noordgrens verwacht in vergelijking met de winter 2015/2016, maar anderzijds zal dit gunstig effect afgezwakt worden door verwachte bijkomende sluitingen van productiecapaciteit in de zomer van 2016 in België en een algemene tendens tot vermindering van de reservecapaciteiten in de buurlanden, waarvoor nog geen voldoende gedetailleerde gegevens beschikbaar zijn.

3) Wat is de aard (of wat zal de aard zijn) van het toereikendheidsprobleem (gebrek aan flexibiliteit, gebrek aan basiscapaciteit, piekcapaciteit enz.)?

Op korte termijn is het probleem voornamelijk een probleem van piekcapaciteit. Echter, in een situatie met bijkomende sluitingen kan er zich ook een tekort aan basiscapaciteit manifesteren en is er meer nood aan flexibele capaciteit (cf. infra vraag 6).

Het gebrek aan piekcapaciteit en de toekomstige nood aan flexibiliteit vormen uitdagingen waarvoor verschillende oplossingen dienen uitgewerkt te worden (cf. infra stuk 3.3).

4) Wat is uw verklaring voor het feit dat de marktprijzen niet significant gestegen zijn ondanks de aankondiging van de behoefte aan een strategische reserve van 3.500 MW voor aanstaande winter?

Elia kan zich niet uitspreken over de dynamiek van marktprijzen, maar wenst toch enkele elementen aan te brengen voor deze vraag. Vooreerst, voor zover de marktprijzen de verwachting zouden uitdrukken voor een *statistisch verwachte, dus gemiddelde winter*, worden de volumes aan strategische reserves (ook) *bepaald door de 20h LOLE limiet voor een uitzonderlijk strenge winter*. Hiermee is het verband tussen volume aan strategische reserve en marktprijs reeds principiële doorbroken.

Ten tweede, valt te noteren dat het CWE elektrisch systeem extreem gevoelig is aan lage temperaturen, niet alleen door de speciale karakteristieken van het Franse park, maar ook door de flowproblematiek bij deze lage temperaturen, waarbij het Nederlandse park reserve levert aan het geheel van de buurlanden, waarvoor het net niet voorzien is, voornamelijk door overbelastingen op

de Belgisch-Nederlandse grens. Uiteraard houden de forward prijzen geen rekening met dergelijke extreme koudegolven (maar is de basis veeleer de gemiddelde verwachte temperaturen), terwijl de wettelijke regeling voor de strategische reserves dit wel oplegt voor de volumebepaling.

Het aantal uren inzet van de strategische reserves zou beperkt kunnen zijn in functie van de precieze marktreactie op een aankondiging tot mogelijk tekort. Deze vraagrespon wordt actueel nog niet in de berekeningen van Elia opgenomen wegens gebrek aan ervaring tot kwantificatie van deze parameter. Ook dit kan dus bijdragen tot de ontkoppeling tussen het volume aan strategische reserves en de forward marktprijs.

5) Welke markttoetredingsbarrières ziet u voor nieuwe capaciteit (productie met inbegrip van noodgroepen/afschakelbaar vermogen/opslag) voor zowel in het transmissienet als in het distributienet?

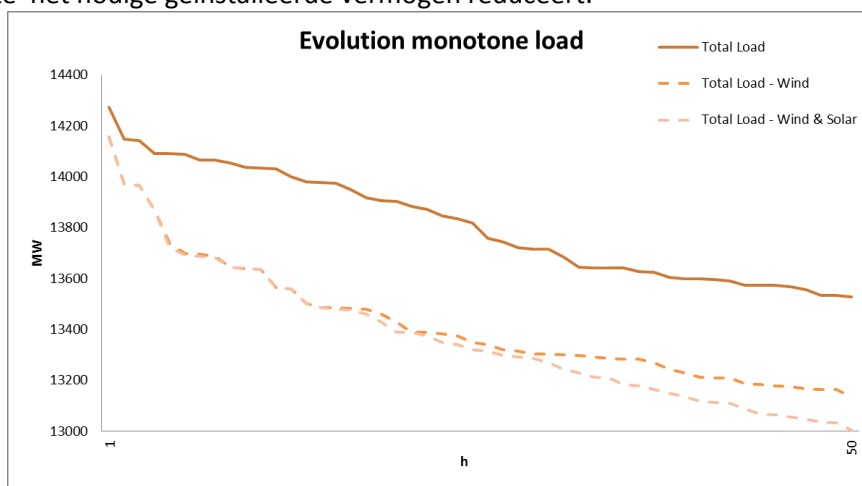
Elia spreekt zich niet uit over de toetredingsbarrières voor productie- of opslagmiddelen, maar ziet als belangrijkste barrière voor nieuwe capaciteit in het transmissienet de lange doorlooptijd voor de realisatie van nieuwe projecten door publieke weerstand en vergunningstrajecten.

6) In hoeverre kunnen hernieuwbare energiebronnen (in het bijzonder windenergie) de bevoorradingszekerheid verbeteren?

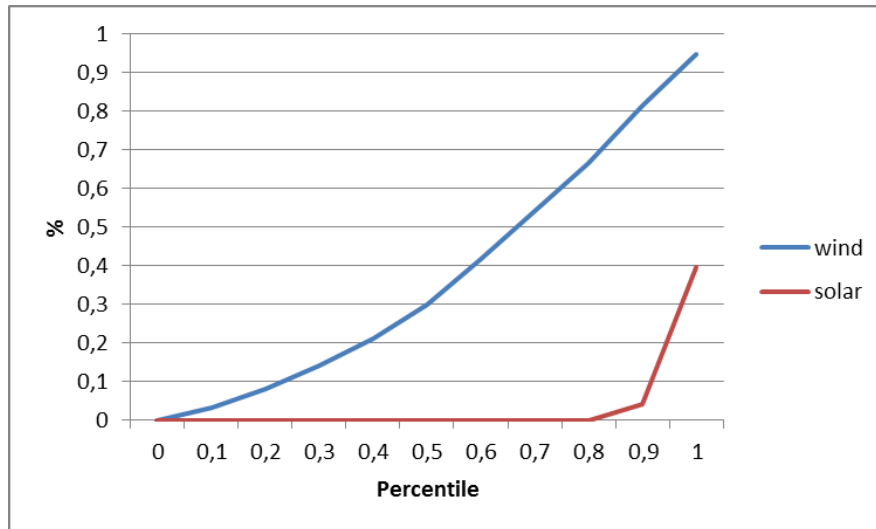
Windenergie heeft een positieve invloed op de bevoorradingszekerheid, maar niet in dezelfde mate als een thermische of nucleaire eenheid. Door het volatiele karakter kan er niet vanuit gegaan worden dat op 100% van de windenergie gerekend kan worden op het moment van de piek, dewelke bepalend is voor de bevoorradingszekerheid.

Echter, door het toenemend geïnstalleerd vermogen van hernieuwbare energiebronnen is er eerder een nood aan meer flexibele eenheden voor het middenlastsegment dan aan bijkomende basiscapaciteit. Flexibiliteit is meer en meer noodzakelijk om het intermitterende karakter van deze energiebronnen en de stijging van de vraag naar de avondpiek op te vangen. Immers de daling van zonneproductie in de late namiddag zal zorgen voor een sterkere stijging van de residuele vraag die afgedekt dient te worden door flexibele eenheden ("Duckcurve").

Onderstaande grafiek geeft de invloed weer van wind (1800MW) en zon (2800MW) op de monotone belastingscurve (eerste 50h) voor een willekeurig wind en zon jaar. Hieruit blijkt dat wind het aantal uren inzet van de piekcentrales (of uren inzet van vraagflexibiliteit) sterk reduceert, maar in zeer beperkte mate het nodige geïnstalleerde vermogen reduceert.

Volgende grafiek geeft een inschatting van de beschikbaarheid van de geïnstalleerde wind- en zonnecapaciteit op een piek uur (18:00-19:00) op basis van 14 jaar data voor wind en zon in België. Het beschikbaarheidspercentage gaat dus voor wind van 0 tot 95% en voor zon van 0 tot 40% (percentage > 0 komt voornamelijk voor in maart), maar het gemiddelde (0,5 percentile) ligt echter respectievelijk op 30% en 0% beschikbaarheid.

In een context van strategische reserves is het besluit dus dat de hernieuwbare bronnen een zeer beperkte invloed hebben op het totaal benodigde volume aan strategische reserves, maar terzelfdertijd leiden tot een sterke vermindering van het aantal uren inzet van deze reserves.

3. Mogelijke maatregelen op het gebied van inkomstenverhoging

3.1 Maatregelen voor de verbetering van de elektriciteitsmarkts (Energy Only Market, “EOM”)

De volgende maatregelen kunnen overwogen worden ter verbetering van de elektriciteitsmarkten:

- Deelname HEB: Elia wenst zich uitdrukkelijk niet uit te spreken over het niveau van de ondersteuning voor hernieuwbare energiebronnen (HEB). Wat betreft de structuur van deze mechanismen, stelt Elia echter vast dat vanuit diverse autoriteiten en stakeholders stemmen opgaan voor een structurele hervorming van (althans een deel van) de steunmechanismen, gericht op een meer actieve deelneming van de hernieuwbare energiebronnen aan de elektriciteitsmarkten, zowel in day ahead, intraday en balancing. Als voorbeeld verwijzen wij naar de EU Environmental and Energy Aid Guidelines (EEAG)² of de EU Communicatie “making the most of public intervention”³. Elia steunt de evolutie in deze richting, opdat hernieuwbare energie in de toekomst een belangrijke rol zou kunnen spelen in het leveren van flexibiliteit voor de elektriciteitsmarkt.
- 15 minuten producten: De invoering van kwartierproducten op elektriciteitsmarkten zou moeten leiden tot een betere valorisatie van capaciteit en flexibiliteit. Echter een dergelijke implementatie is enkel mogelijk in coördinatie met de buurlanden.
- Verbetering van de liquiditeit op intradaymarkten door cross-border koppeling in een geharmoniseerd systeem.
- Herevaluatie van de caps op de groothandelsmarkt: wijzigingen hieraan dienen voorafgegaan worden met een debat en keuzes inzake de maatschappelijke aanvaardbaarheid van prijsspieken (cf. infra) en zijn enkel mogelijk in het kader van internationale afspraken.

Bovenstaande punten kunnen volgens Elia zorgen voor een verbetering van de energiemarkt. Indien deze echter als onvoldoende of maatschappelijk onhaalbaar beschouwd worden, dan acht Elia het aangewezen om de discussie voor een structurele oplossing van het capaciteitsprobleem in België op korte termijn aan te vatten.

Bovendien geeft Elia nog enkele elementen mee van het huidige marktmodel dewelke in het kader van deze bevraging nuttig lijken met het perspectief op het te voeren debat. In het bijzonder werd door de invoering van de strategische reserve nieuwe maatregelen genomen om de markt te stimuleren:

- Het onevenwichtstarief wordt verhoogd naar 4500 €/MWh in geval van activering van strategische reserves bij een structureel tekort, bevestigd door een “real time” indicator.
- Strategische reserves worden door een economische trigger⁴ slechts geactiveerd indien de Belpex Day ahead niet kan clearen en dus indien de markt reeds een prijsniveau haalt van 3000 €/MWh;

² [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0628\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0628(01)&from=EN)

³ http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/com_2013_public_intervention_en.pdf

⁴ Behoudens de economische trigger, bestaat er ook een technische trigger, meer info zie:

<http://www.elia.be/nl/grid-data/Strategische-Reserve/Gebruikershandleiding>

Deze twee design kenmerken van de strategische reserves zijn essentieel voor het naast elkaar bestaan van een goed werkende groothandelsmarkt in combinatie met het mechanisme van strategische reserves en leiden tot twee opmerkingen.

Ten eerste laat het huidige marktmodel sterke prijssignalen toe in de day ahead en intraday markten, hoewel de frequentie ervan eerder beperkt is voorgekomen in het verleden. **De maatschappelijke aanvaardbaarheid van een mogelijke verhoogde frequentie van prijsspieken dient vooreerst besproken te worden** (aangezien de kans hiervoor groter is geworden met meer centrales uit de markt). **Dit is namelijk fundamenteel voor de te maken keuzes inzake een verbeterde werking van de energy-only markt + strategische reserve, of het installeren van een capaciteitsmarkt.** De reflecties die Elia hier wenst mee te geven is dat enerzijds sterke prijsstimulansen belangrijk zijn op de korte en middellange termijn opdat de marktpartijen het gepaste gedrag zouden aannemen om situaties van schaarste te voorkomen en op de lange termijn voor het nemen van investeringsbeslissingen inzake flexibiliteit. Anderzijds, hebben de sterke prijsspieken in het verleden steeds tot een reactie van de marktpartijen geleid om maatregelen te nemen om dergelijke hoge prijzen in de toekomst te vermijden.

Het valt te verwachten dat het huidige marktmodel, gebaseerd op een vrije groothandelsmarkt in combinatie met strategische reserves buiten de markt, gepaard zal gaan met frequente prijsspieken. Dit zou minder het geval zijn bij een marktgebaseerd capaciteitsmechanisme (cf. infra). Tenslotte moet men zich de vraag stellen welk mechanisme het best zal leiden tot het aantrekken van nieuwe investeringen en het in de markt houden van bestaande flexibiliteit (verwachte prijsspieken of stabiel kader voor opbrengsten gedurende meerdere jaren).

Een tweede punt betreft de **correcte prijssignalen via de onevenwichtstarieven**, dewelke gepast lijken voor een goede functionering van de evenwichts-, intraday, day ahead en forward markten. De afgelopen jaren heeft Elia daarom - in overleg met de CREG - belangrijke inspanningen geleverd om deze stimulansen te verbeteren. Dit heeft gezorgd voor een significante verbetering van het gedrag van de evenwichtsverantwoordelijken.

Elia is van mening dat de huidige stimulansen die gegeven worden door de onevenwichtstarieven naar de marktpartijen adequaat fungeren. Bovendien is er voldoende flexibiliteit in de onevenwichtstariefstructuur ingebouwd om bijkomende interventie mogelijk te maken, mocht dit noodzakelijk blijken.

3.2 Verbetering van de genomen maatregelen: aanbesteding en strategische reserve

De vorige regering heeft inderdaad maatregelen genomen om de bevoorradingszekerheid van het land te waarborgen. Enerzijds is echter de aanbesteding voor nieuwe capaciteit (nog) niet afgerond en bestaat de kans dat deze niet gefinaliseerd zal worden en anderzijds is de volume-nood aan strategische reserve, ten gevolge van voornamelijk de nucleaire uitstap en de sluitingsprogramma's van de thermische productiecentrales, dermate hoog dat de goede werking van de elektriciteitsmarkt in vraag gesteld kan worden. **Een evaluatie van de geïnstalleerde mechanismen lijkt dus aangewezen.**

In een dergelijke evaluatie-oefening dienen vooreerst twee reflecties in rekening gebracht te worden. Enerzijds **de vicieuze cirkel** die gecreëerd wordt door eender welk ondersteuningsbeleid voor nieuwe productiecapaciteit. Een ondersteuningsbeleid kan er inderdaad toe bijdragen dat het objectief van nieuwe capaciteit bereikt wordt dankzij de voorziene stimulans. Het is namelijk zo dat aan de huidige marktcondities er inderdaad weinig tot geen additionele conventionele nieuwe productiecapaciteit wordt ontwikkeld op de markt. Deze condities vormen een uitdaging voor de huidige centrales om in de markt te blijven, laat staan om nieuwe centrales te bouwen. Aankondigingen of het uitzicht op een ondersteuning zal echter tot initieel gevolg hebben dat er zich zeker **geen vrijwillige investeringen zullen manifesteren, tot er duidelijkheid is over het kader en de voorwaarden.** Op de korte termijn, zullen deze discussies en overwegingen voor potentiële ondersteuning dus enkel leiden tot het uitstellen van projectrealisatie.

Anderzijds, indien nieuwe en ondersteunde capaciteit effectief ontwikkeld worden, met inbegrip van een ondersteuningsregime, zal deze gezien het merit-order effect er vermoedelijk enkel toe leiden dat andere, reeds **bestaande capaciteit (zonder het ondersteuningsregime) uit de markt geprijsd worden.** Dit laatste is nog meer het geval, indien er een vangnet voorhanden is voor deze capaciteit, bijvoorbeeld zoals het huidige mechanisme van strategische reserves.

Actueel is de verplichte deelname aan het mechanisme van strategische reserves voor productiecentrales gelinkt aan **de verplichte aankondiging tot uitdienstname van de centrales conform art.4bis van de elektriciteitswet.** Er wordt opgemerkt dat dit kader niet verder in detail is uitgewerkt zoals de wet voorziet: “ § 2. Na advies van de commissie en van de netbeheerder kan de Koning de mededelingsprocedure bedoeld in § 1 vaststellen, met name wat de vorm en de modaliteiten van de mededeling betreft.”. Het lijkt aangewezen om in een oefening van evaluatie en desgevallend modificatie van de huidige mechanismen te bekijken in welke mate hieraan uitvoering kan gegeven worden en welke implicaties/verbeteringen dit kan inhouden.

Het huidige mechanisme van strategische reserves heeft desalniettemin ervoor gezorgd dat de productie-centrales te Seraing en Vilvoorde nog opgeroepen kunnen worden tijdens de winterperiode en heeft tot 100MW additionele demand side management gemobiliseerd (additioneel, aangezien ongeveer een zelfde volume voor de andere DSM-producten werd aangeboden in de andere aanbestedingen). De mogelijkheid van een tijdelijke sluiting (dient deze mogelijkheid behouden te blijven?) en de huidige marktcondities hebben echter bijgedragen aan de intenties tot sluiting van een aantal productie-centrales. Dit, in combinatie met de nucleaire uitstap en zonder compensatie van nieuwe conventionele productie-middelen waarop ex-ante gerekend kan worden in het kader van de bevoorradingszekerheid, heeft er onder andere toe geleid dat er een **groot volume aan strategische reserve nodig is om de wettelijke standaarden van LOLE te**

respecteren (dewelke hier niet in twijfel getrokken worden en dus verondersteld van toepassing te blijven in de toekomst).

Elia heeft steeds in de analyse van het benodigde volume aan strategische reserve, conform de vigerende wettelijke bepalingen inzake LOLE, meegegeven dat **het huidige design van het mechanisme niet geschikt lijkt wanneer het volume aan strategische reserve een dergelijke omvang aanneemt, dat deze is samengesteld uit een significant deel van het productiepark**. Dit heeft namelijk een grote impact op de marktwerking en de rol van Elia als transmissienetbeheerder. Bovendien leidt een dergelijke situatie **niet tot de beoogde in concurrentiestelling van de aanbesteding van strategische reserves**.

Wat betreft de vraag over het maximaal volume aan strategische reserves dat als aanvaardbaar kan beschouwd worden, dient opgemerkt te worden dat het antwoord op deze vraag niet los kan gezien worden van het aantal uren inzet van deze reserve. De pertinente vragen in dit verband zijn: hoeveel uren inzet worden verwacht en wat is het maximaal aantal uren dat aanvaardbaar is voor de marktwerking. Het antwoord op de eerste vraag hangt af van de steilheid van de monotone verbruikscurve (steilheid die toeneemt door de ontwikkeling van wind en zon – cfr. grafiek bij punt 6) en van de invoermogelijkheden rond de kritieke piekuren. De grafiek bij punt 6 suggereert dat 1200MW strategische reserve minder dan 50h ingezet zou worden in het huidig park, zonder rekening te houden met bijkomende marktreactie (vermindering van behoefte) en zonder rekening te houden met verminderde beschikbaarheid van importenergie op de kritieke winterpieken (verhoging van de behoefte).

Tenslotte wordt onderlijnd dat het mechanisme van strategische reserve ontwikkeld werd om capaciteit te behouden, eerder dan nieuwe capaciteit aan te trekken. Bovendien kunnen de strategische reserves enkel opgeroepen worden tijdens een periode van vijf wintermaanden en dragen deze dus niet bij tot de adequaatheid van het systeem in zijn geheel. Nieuwe capaciteit aantrekken is daarentegen wel een doelstelling van een CRM-mechanisme (bovenop het terug in de markt brengen van bestaande capaciteit die uit de markt is getreden), en is uiteraard niet beperkt tot een winterperiode. Concluderend kan men dus stellen dat met de vooruitzichten en analyses van de bevoorradingszekerheid van het land enerzijds, en rekening houdend met de noodzakelijke tijd voor de ontwikkeling van enig CRM-mechanisme anderzijds, het aangewezen lijkt om **op korte termijn en met alle betrokken instanties het debat aan te gaan welk marktmodel best tegemoet komt aan de bevoorradingszekerheidsproblematiek in België**.

3.3 Het instellen van een ander vergoedingsmechanisme voor capaciteit (CRM) dan de strategische reserve

De vraag of België nood heeft aan een CRM-mechanisme hangt af van het feit of het huidige marktdesign er wel of niet voldoende in slaagt om een afdoende vergoeding te voorzien voor capaciteit⁵ die bijdraagt tot de bevoorradingszekerheid. Deze vraag werd reeds uitgebreid besproken in de eerste delen van deze bijdrage. In dit deel wordt, voor het geval geoordeeld wordt dat een CRM voor België gewenst is, enkele principes gesuggereerd en toegelicht die in rekening gebracht kunnen worden in het debat voor een CRM-mechanisme voor de Belgische markt.

1.1 Afbakening

Een CRM moet als doel hebben om **een lange termijn adequate bevoorradingszekerheid te garanderen in een voor marktpartijen en investeerders geloofwaardig en duurzaam kader.**

Dit betekent meer concreet dat:

- Een CRM moet toelaten dat efficiënte, bestaande eenheden ‘in de markt’ kunnen blijven als dit techno-economisch optimaal is. Dit betekent dat zij beschouwd over de hele economische levensduur van de investering in staat moeten zijn om hun variabele en vaste kosten op afdoende wijzen te dekken.
- Een CRM moet toelaten dat nieuwe investeringen een geloofwaardig, stabiel en afdoend economisch kader hebben zodat zij tijdig kunnen gerealiseerd worden wanneer anders een niet-adequate situatie in de toekomst zou optreden.
- Een CRM moet de nodige investeringen in demand side management ondersteunen en aldus de deelname van demand side management op de korte termijn energiemarkten stimuleren.

Vergeleken met de huidige situatie – gekenmerkt door een mechanisme van strategische reserve en een tender voor nieuwe productie-eenheden – kan een CRM toelaten dat:

- Capaciteit die (tijdelijk) ‘buiten de markt’ is geplaatst terug ‘in de markt’ gebracht kan worden, en zo kan bijdragen aan een goede marktwerking, zonder overdreven steun te ontvangen en zonder de markt op korte (merit order) en lange (investeringen) termijn te verstoren.
- Alle capaciteit (aan productie- en vraagzijde) die een bijdrage levert aan de bevoorradingszekerheid hier een billijke, marktgebaseerde vergoeding voor ontvangt. Op die manier kan een CRM bijdragen tot het vermijden van een *slippery slope* effect.

Een CRM kan bovendien toelaten om de huidige verschillende initiatieven ter ondersteuning van bevoorradingszekerheid te integreren in één enkel mechanisme. **Zo kan een CRM uitgedacht worden dat zowel strategische reserves vervangt als de tender voor nieuwe eenheden integreert en geconcipeerd worden als een noodzakelijke aanvulling van het marktdesign.**

---

⁵ ‘Capaciteit’ is hier een generisch begrip dat technologie-neutraal is en zowel productiecapaciteit, initiatieven aan de vraagzijde, opslagcapaciteit, e.d. kan omvatten.

Het invoeren van een CRM als complement van de energiemarkt betekent geenszins dat initiatieven ter verbetering van de werking van de energiemarkt niet meer nodig zijn. In tegendeel, **een perfect functionerende energiemarkt blijft een cruciale hoeksteen van het globale marktdesign**. Zo blijft de energiemarkt bijvoorbeeld belangrijk voor het optimaal en kosten-efficiënt inzetten van eenheden op korte termijn (merit order) en genereert de energiemarkt vanzelfsprekend een belangrijke inkomstenstroom voor alle geïnstalleerde capaciteit. Kortom, een goede energiemarkt laat ook toe om over alle markten (energie, CRM, balancing, ondersteunende diensten, etc.) heen tot een kostenefficiënte uitkomst te komen.

Verder is het uiteraard cruciaal dat een lange termijn visie op de energiemix en een stabiel investeringskader aanwezig zijn. De onzekerheden die voortvloeien uit het gebrek aan deze elementen ondergraven de effectiviteit van elke marktgebaseerde oplossing.

Een CRM mag daarom ook niet beschouwd worden als een conjuncturele noodzaak. Conjunctuur-effecten vertalen zich in de verschillende inkomstenstromen die capaciteit heeft of kan hebben, maar het is enkel het totaalpakket dat kan leiden tot een adequate bevoorradingszekerheid. In een CRM is het bovendien mogelijk dat de prijs gelijk wordt aan nul, hetgeen zou duiden op een adequate situatie, maar hetgeen niet betekent dat een CRM overbodig is geworden op langere termijn. De situatie kan terug veranderen en een CRM biedt dan een bijkomende garantie dat de markt tijdig de nodige prikkels zal ervaren. Op deze manier draagt een CRM ook positief bij tot het beperken van de volatiliteit van de prijzen op de energiemarkt. Zonder een CRM is deze volatiliteit noodzakelijk om via prijsspieken investeringssignalen te geven. Aangezien een CRM tijdig kan zorgen voor een adequate situatie en dus schaarste in de (korte termijn) energiemarkt kan beperken, beperkt het ook de nood aan, en het bereiken van, prijsspieken in deze markt. Deze impliciete interactie tussen een CRM en de energiemarkt lijkt daarom zeker wenselijk. Dit impliceert dat het debat rond een mogelijk CRM-mechanisme relevant blijft, ondanks eventuele wijzigingen in de nucleaire beschikbaarheid en het te contracteren volume aan strategische reserves.

1.2 CRM contouren

Er bestaan in de praktijk en de theorie verschillende, sterk uiteenlopende CRM designs. De keuzes in deze designs zijn telkens gedreven door onder andere de concrete doelstellingen voor een CRM en de lokale context.

Volgende algemene eigenschappen zouden voor een CRM naar voren geschoven kunnen worden:

- **Marktgebaseerd:** Een CRM is best marktgebaseerd omdat dit bijdraagt tot een concurrentieel economisch kader en zo tot een economisch efficiënte uitkomst. In tegenstelling tot strategische reserves zitten alle beschikbare capaciteiten op die manier opnieuw in de energiemarkten
- **Market-wide:** In tegenstelling tot mechanismen waarbij slechts een fractie van de capaciteit een capaciteitsvergoeding kan krijgen, biedt een CRM best een vergoeding voor alle capaciteit die bijdraagt tot de bevoorradingszekerheid. De redenen hiervoor werden reeds toegelicht in de vorige sectie. Voor capaciteiten die reeds een compensatie ontvangen via andere mechanismen, of waarvoor wettelijke bepalingen primeren is een aparte oplossing nodig, opdat een 'dubbele betaling' vermeden zou worden.
- **Technologie-neutraal:** Alle capaciteit, ongeacht de gebruikte technologie, die bijdraagt tot de bevoorradingszekerheid zou een vergoeding moeten ontvangen, proportioneel tot de

bijdrage aan de bevoorradingszekerheid. Dit betekent dat in principe productie-eenheden, opslagcapaciteit, demand response, etc. moeten kunnen deelnemen, eventueel met aangepaste productdefinities. Ook capaciteit aanwezig in distributienetten zou in principe moeten kunnen deelnemen aan een CRM. Dit betekent echter niet dat voor alle technologieën de nominale geïnstalleerde capaciteit in rekening gebracht moet worden, maar dat een zekere mate van *derating* noodzakelijk is, bijvoorbeeld om rekening te houden met variabiliteit of onbeschikbaarheden. Bovendien stelt zich een probleem wanneer bepaalde technologieën reeds via andere kanalen een subsidie of steun ontvangen. In dit geval stelt zich zeker de vraag in hoeverre “technologie neutraliteit” voor een CRM nog pertinent is.

- **Volume-gebaseerd:** Het probleem van bevoorradingszekerheid is in de eerste plaats een volumegerelateerd probleem: men wil een adequate hoeveelheid van geïnstalleerde capaciteit bereiken. Een CRM vertrekt daarom best vanuit een volumebepaling, waarna via een marktmechanisme dit volume kan gezocht worden. De markt bepaalt dan uiteindelijk de prijs. Dit lijkt meer voordelen te hebben ten opzichte van een prijs-gebaseerde filosofie, waarbij eerst de prijs zou vastgelegd moeten worden en daarna de markt het volume bepaalt. Dit heeft tot gevolg dat uiteindelijk ofwel teveel ofwel te weinig volume aanwezig zal zijn.
- **Forward en spot:** Een CRM heeft tot doel om te zorgen dat de bevoorradingszekerheid is gegarandeerd en dat, indien nodig, tijdig de nodige investeringen worden gedaan. Het is daarom belangrijk om een prijssignaal te creëren dat tijdig deze noodzaak kan weergeven. Een CRM heeft daarom best een ‘forward’ karakter, waarbij 3 tot 4 jaar op voorhand reeds de eerste prijsvorming kan plaatsvinden.
Om echter onzekerheden over benodigde volumes in rekening te brengen, aanpassingen aan portfolio’s toe te laten, etc. is het belangrijk om ook een jaar op voorhand (‘spot’) de markt te laten spelen. Dit laat bovendien toe om de concurrentie in deze markt aan te wakkeren en om capaciteit die pas op kortere termijn gekend is (vb: demand response in sommige gevallen) ook toe te laten om deel te nemen.

Bovenstaande algemene karakteristieken worden in vele CRMs teruggevonden. Rekening houdend met de Belgische noden zouden additioneel volgende elementen overwogen kunnen worden:

- **Gecentraliseerde veilingen:** Een CRM opgebouwd rond centraal georganiseerde veilingen met een centrale entiteit als ‘single buyer’ heeft een aantal voordelen ten opzichte van een gedecentraliseerd model die belangrijk kunnen zijn in een Belgische context. Ten eerste is zo’n model eenvoudiger en sneller te organiseren omdat het minder rollen en verantwoordelijkheden vereist. Door te opteren voor een ‘single buyer’ wordt de vraagzijde in de CRM sterk vereenvoudigd zonder daarbij toe te geven aan de doelen van een CRM. Ten tweede laat een design met centrale veilingen toe om in de primaire markt, CRM contracten van verschillende duur af te sluiten. Terwijl voor bestaande capaciteit contracten van één jaar volstaan, is het mogelijk om nieuwe investeringen een lange termijn contract (vb: 10-15 jaar) aan te bieden of voor kleinere investeringen een contract op middellange termijn (vb: 3 jaar). In een systeem met een decentrale marktorganisatie is dit niet mogelijk en wordt verondersteld dat marktspelers onderling dergelijke lange termijn garanties afspreken. Dit biedt minder zekerheid op het effectief ontwikkelen van nieuwe investeringen en kan een

toetredingsbelemmering vormen voor nieuwe spelers. De keuze voor gecentraliseerde veilingen impliceert geenszins dat dit vanzelfsprekend een taak van de netbeheerder betreft. Verschillende mogelijkheden dienen zich hier aan (cf. infra).

- **Vergoeding in €/MW/jaar:** De vergoeding voor aanbieders van capaciteit in een CRM wordt best uitgedrukt in €/MW/jaar. Hoewel er alternatieven bestaan die eventueel toelaten te komen tot een betere of andere spreiding van de risico's tussen de aanbieder van capaciteit en de maatschappij (bvb. via een contract for difference), is een vergoeding in €/MW/jaar minder complex en compatibel met de aanpak in andere CRMs. Dit zou dan ook toelaten om op termijn een level playing field in de hand te werken.
- **Beschikbaarheidsgebaseerd product:** Een mechanisme waarbij de verplichtingen voor capaciteit gelinkt zijn aan de beschikbaarheid van deze capaciteit in de energiemarkt of de markt voor ondersteunende diensten lijkt te verkiezen boven alternatieven waarbij verplichtingen worden verbonden aan effectieve levering, die marktverstrend kunnen werken omdat ze rechtstreeks ingrijpen op de merit order. Een beschikbaarheidsvereiste is daarenboven compatibel met de organisatie van de energiemarkt, waarbij de energiemarkt uiteindelijk ervoor zal zorgen dat de meest efficiënte eenheden ook zullen draaien (merit order). Bij de keuze van het product in een CRM lijkt het daarenboven wenselijk om te opteren voor een product dat voldoende garanties biedt op effectieve beschikbaarheid en niet louter te vertrouwen op een financieel model, zoals in sommige optie-gebaseerde designs het geval is.
- **Grensoverschrijdend karakter:** Bevoorradingzekerheid wordt best in een regionale context beschouwd en een CRM dient hier dan ook op afgestemd te zijn. Een eenvoudige en aanvaardbare oplossing, zeker op korte termijn, is om een statistische benadering te volgen. Dit betekent dat het volume dat wordt gecontracteerd via een Belgische CRM wordt gecorrigeerd voor de mate waarin gerekend kan worden op het buitenland om de Belgische bevoorradingzekerheid veilig te stellen. Een directe deelname van buitenlandse capaciteit of interconnectoren kan beschouwd worden als een volgende stap. Er dient verder onderzocht te worden of dergelijke modellen voldoende garanties bieden op het effectief bijdragen tot de bevoorradingzekerheid van de gecontracteerde buitenlandse capaciteit of interconnectoren, in het bijzonder voor momenten waarop naburige landen samen schaarste zouden ervaren. Uiteindelijk kan het zelfs mogelijk zijn om te evolueren naar een verder geïntegreerde cross-border CRM, vergelijkbaar met de huidige marktkoppeling van de energiemarkten.

Een CRM creëert **nieuwe taken, rollen en verantwoordelijken**. Het is belangrijk dat telkens de meest geschikte actoren ingeschakeld worden. Zo is in bovenstaand design een belangrijke rol bij de veilingen weggelegd voor een centrale entiteit en dient geëvalueerd te worden wie dit best opneemt, dit kan bijvoorbeeld de overheid zelf zijn (zoals in Groot-Brittannië), de netbeheerder (zoals in Frankrijk), een derde partij, regulator, ...

Ook de **financiering** van een dergelijk mechanisme dient duidelijk overwogen te worden. Immers, wie betaalt de vergoedingen aan de aanbieders van capaciteit in een CRM? Een CRM zou idealiter een transfert van middelen inhouden van marktpartijen die short zijn in capaciteit naar marktpartijen die long zijn, met een minimale impact voor de eindverbruikers. Dus geen directe tarifaire impact voor de eindverbruiker, enkel eventuele impact via de competitieve prijsstelling van

de marktpartijen. Aangezien een CRM tot doel heeft de bevoorradingszekerheid veilig te stellen, met name dat de eindklanten beleverd kunnen worden conform de afgesloten leveringscontracten, lijkt er een rol weggelegd voor de financiering van een CRM voor de marktpartijen die dergelijke contractuele verplichtingen afsluiten. Dit zou bijkomend toelaten om een extra prikkel te geven aan deze partijen om hun portefeuille goed te beheren en bijvoorbeeld in te zetten op vraagbeheersing.

Verder is het belangrijk de rol van een CRM voor ogen te houden. Een CRM heeft als doel de bevoorradingszekerheid te garanderen, net zoals andere markten hun eigen doelen hebben. Zo streeft de energiemarkt naar een efficiënte inzet van productiemiddelen en geven balancingmarkten en ondersteunende diensten markten prikkels tot het voorzien in de nodige flexibiliteit die het systeem nodig heeft. Het zijn de marktpelers die dit alles samen beschouwen en zo komen tot een efficiënte mix van investeringen in verschillende technologieën. Het is daarom **niet wenselijk om specifieke eisen zoals flexibiliteitsmogelijkheden of milieudoelstellingen die verder gaan dan de bevoorradingszekerheid op te leggen via een CRM, aangezien dit de globale marktwerking kan verstoren.**